

Relationship between the Use Amount of Social Networks and Non-Syllabus Reading Rate among Students, Case Study: Students at Payame Noor University of Izeh

Document Type: Research Paper

Heidar Mokhtari

*Corresponding author: Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: mokhtariazad@gmail.com

Hamid Ghazizadeh

Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: ghazi.hamid@gmail.com

Mehri Shirazi Bassiri

Msc, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: m_shiraze26@yahoo.com

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to investigate the relationship between the use amount of virtual social networks and the non-syllabus study of students at Payame Noor University in Izeh.

Methodology: The research is purposeful and applied in terms of survey method. Out of 1200 students from Payame Noor University of Izeh, 316 students were selected using Krejcie and Morgan's tables. Two questionnaires were used to collect the data of virtual networks and non-syllabic study. For data analysis, descriptive and inferential statistics such as Pearson correlation coefficient, single-sample t-test and independent t-test were used.

Findings: The results of this study showed that the correlation coefficient between the amount of social networks usage and the rate of study of non-teaching resources was statistically significant ($P < 0.01$). As a result, with increasing the use of social networks of students, their non- Also, the average use of social networks and the average non-syllabus study in students of Payame Noor University of Izeh is equal to 56.90 and 45.30 respectively, resulting in the use of social networks and the amount of study Non-syllabus among students of Payame Noor University is lower than the normal amount The amount of t calculated for using social networks and non-syllabus study in male and female students was 1.5 and .37 respectively, which shows that there is no significant relationship between these two relationships.

Conclusion: Acceptance of virtual social media has not been overlooked in recent years, so if academics and administrators lose sight of the extent and the positive and negative factors of the use of virtual social networks among their students and society, they will lose a huge amount of money.

Keywords: Social networks, Virtual Social Networks, Non-Syllabus Studies, Payame Noor University, Izeh.

Citation: Mokhtari, H., & Ghazizadeh, H., & Shirazi Bassiri, M (2022). Relationship between the Use Amount of Social Networks and Non-Syllabus Reading Rate among Students, Case Study: Students at Payame Noor University of Izeh. *Management of Information Resources & Services*, 9(1), (13-24). (In Persian)

(DOI): 10.30473/MRS.2022.64494.1525

Quarterly Journal of Management of Information Resources & Services

Vol 9, No 1, (Series 33), Spring 2022, (13-24)

Received: (2022/05/20)

Accepted: (2022/09/19)

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0)

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

بررسی رابطه میان شبکه‌های اجتماعی با میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان، مورد پژوهش: دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه

نوع مقاله: پژوهشی

حیدر مختاری

*نویسنده مسئول: دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: mokhtariazad@gmail.com

حمید قاضی‌زاده

دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: ghazi.hamid@gmail.com

مهری شیرازی باصیری

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: m_shiraze26@yahoo.com

چکیده

هدف پژوهش: این پژوهش با هدف بررسی رابطه‌استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه انجام شده است.

روش کار پژوهش: پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش پیمایشی می‌باشد. از بین ۱۲۰۰ نفر از کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه، ۳۱۶ دانشجو با استفاده از جدول کرجسی و مورگان به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش از دو پرسشنامه محقق‌ساخته میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان مطالعه غیردرسی استفاده شد و جهت تحلیل داده‌ها نیز از آمار توصیفی و استنباطی نظیر ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t تک نمونه‌ای و t مستقل استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که ضریب همبستگی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان مطالعه منابع غیردرسی از لحاظ آماری معنادار می‌باشد. در نتیجه با افزایش استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی میزان مطالعه غیردرسی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد و با توجه به اینکه میانگین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میانگین مطالعه غیردرسی در دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه به ترتیب برابر با ۵۶/۹۰ و ۴۵/۳۰ می‌باشد، در نتیجه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه پایین‌تر از مقدار ملاک می‌باشد. همچنین مقدار t محاسبه شده برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی و مطالعه غیردرسی در دانشجویان دختر و پسر به ترتیب ۱/۵ و ۰/۳۷ - بوده که نشان می‌دهد که بین این دو تفاوت معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری: استقبال از رسانه‌های اجتماعی مجازی در سال‌های اخیر بر کسی پوشیده نیست، بنابراین اگر مدیران و مسئولان دانشگاهی نسبت به میزان و عوامل مثبت و منفی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در بین دانشجویان و جامعه خود غافل باشند سرمایه عظیمی را از دست خواهند داد.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های اجتماعی، شبکه‌های مجازی، مطالعه غیردرسی، ایذه، دانشجویان، دانشگاه پیام نور.

استناد: مختاری، حیدر و قاضی‌زاده، حمید و شیرازی باصیری، مهری (۱۴۰۰). بررسی رابطه میان شبکه‌های اجتماعی با میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان، مورد پژوهش: دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه. مدیریت منابع و خدمات اطلاعاتی، ۹(۱)، (۲۴-۱۳).

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

(DOI): 10.30473/MRS.2022.64494.1525

فصلنامه مدیریت منابع و خدمات اطلاعاتی

سال نهم، شماره اول، (پیاپی ۳۳)، بهار ۱۴۰۱، (۲۴-۱۳)

تاریخ دریافت: (۱۴۰۱/۰۳/۳۰)

تاریخ پذیرش: (۱۴۰۱/۰۶/۲۸)

مقدمه

فرهنگی و غیره است. اما کارآمدی این نظام اطلاعاتی نیازمند ارتباط مدام و تکامل یابنده زنجیره «کتاب، کتابخانه و کتابخوانی» است تا در سایه آن نویسندگان، ناشران، کتابخانه‌ها و خوانندگان، نقش خود را به درستی انجام دهند. از این رو، ملاحظه می‌شود که رفتار کتابخوانی، رفتار استراتژیک است که حیات جوامع به آن وابسته است (فتوره‌چی، ۱۳۹۵).

گسترش سریع و فراگیر شبکه‌های اجتماعی در بین آحاد مختلف جامعه، پرسش‌هایی را درباره پیامدهای احتمالی آن‌ها پدید آورده است. اینکه آیا شبکه‌های اجتماعی بر رفتار کتابخوانی و عادت مطالعه دانشجویان و جوانان تأثیر می‌گذارند یا خیر؟ و اینکه اگر تأثیر می‌گذارند این تأثیر مثبت است یا منفی؛ همان‌گونه که بر همگان مشهود است، امروزه شبکه‌های اجتماعی مجازی به یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی در سطح جامعه و جهان تبدیل شده‌اند. استفاده از این شبکه‌ها دارای اثرات مختلفی بر زندگی انسان‌ها می‌باشد. با اضافه شدن کارکردهای جذاب و مفید به این شبکه‌ها و همچنین ارائه نسخه‌های جدیدتر با تطابق بیشتر با دستگاه‌ها و تکنولوژی‌های قابل حمل و استفاده تقریباً همه‌جایی از این فضا، شاهد روند روزافزون و روبه‌رشد تأثیرگذاری و حضور مستمر این ابزارها و فناوری در زندگی روزمره اقشار مختلف جامعه هستیم (مهدی‌زاده، ۱۳۹۵).

مطالعه یا خواندن، یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباط انسان با جهان پیرامون و به ویژه آثار به جا مانده از دیگران است. نظام‌های آموزشی جوامع پیشرفته علاوه بر تشویق دانش‌آموزان و دانشجویان به مطالعه کتاب‌های درسی، آن‌ها را به مطالعه منابع غیردرسی نیز هدایت می‌کنند و از این طریق به ایجاد عادت مطالعه در افراد همت می‌گمارند. به همین سبب مطالعه مستمر و به‌ویژه مطالعه غیردرسی در برنامه زندگی افراد جایگاه واقعی خود را پیدا نمی‌کند و به تدریج به ایجاد این باور منجر می‌شود که مطالعه همانا خواندن دروس مدرسه یا دانشگاه به‌منظور موفقیت در امتحان است (پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه، مجله نامه قم، ۱۳۸۸).

از سوی دیگر، شبکه‌های اجتماعی در ایران نیز در حال گسترش روزافزون در بین جوانان و دانشجویان هستند این قشر نیز مانند سایر افراد وقت زیادی را در شبکه‌های اجتماعی می‌گذرانند که با توجه به موارد ذکر شده، شناسایی نحوه استفاده ایشان از این شبکه‌ها می‌تواند برنامه‌ریزان مدارس، دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی را در ارزیابی شرایط و تلاش در جهت به حداقل رساندن مشکلات ناشی از استفاده از این شبکه‌ها یاری کرده و از طرفی مزایای گسترده آن نیز می‌تواند در

مفهوم شبکه اجتماعی اولین بار در سال ۱۹۴۰ توسط رادکلیف براون^۱ معرفی شد. سپس در اواسط دهه ۱۹۵۰ این مفهوم توسط بوت و بارنز^۲ مورد استفاده قرار گرفت (کوپر، ۱۹۸۹؛ به نقل از چلبی، ۱۳۷۳: ۱۰). شبکه‌های اجتماعی، نسل جدیدی از وبسایت‌های اینترنتی هستند. در این وبسایت‌ها، کاربران اینترنتی حول محور مشترکی به صورت مجازی دور یکدیگر جمع می‌شوند و جماعت‌های آنلاین را تشکیل می‌دهند (مولایی، ۱۳۸۹). در واقع شبکه اجتماعی، شبکه‌ای متشکل از افراد و گروه‌ها و ارتباطات بین آن‌ها است. این رسانه‌ها به‌مثابه کانالی هستند که امکان گردآوری افراد از همه نقاط جهان را در قالب گروه‌ها و اجتماعات مجازی فراهم می‌کنند.

از سوی دیگر، امروزه حتی در پرتو گسترش روزمره این فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، توسعه فرهنگی هر کشوری در گرو اهمیت دادن به کتاب، افزایش نرخ سرانه کتابخوانی و عادت به مطالعه در بین اقشار مختلف جامعه است؛ به‌طوری که با وجود گسترش نفوذ و اثرگذاری فناوری‌های نوین ارتباطی، کتاب هنوز هم، جایگاه مهمی در سبد فرهنگی جوامع ایفا می‌کند؛ از این رو است که جوامع پیشرفته شتابنده به سوی جامعه اطلاعاتی، سرانه مطالعه بالاتری را به خود اختصاص داده‌اند. برای نمونه کشورهایی چون ژاپن، انگلستان و ایالات متحده آمریکا به ترتیب ۵۵/۹۰ و ۲۰ دقیقه از شبانه روز خود را به مطالعه اختصاص می‌دهند و این داده‌ها نشان می‌دهد که کتابخوانی، یک ویژگی ممتاز فرهنگی و به‌عبارت دیگر ویژگی رفتاری مردم این کشورهاست (شرا، ۱۳۸۲؛ به نقل از فتوره‌چی، ۱۳۹۵).

نظام اجتماعی را می‌توان یک فرهنگ فرایندی دانست که دغدغه اصلی آن به اطلاعات و دانش معطوف است و حتی مناسب‌ترین تصمیم‌های سیاسی در پرتو آن نوع از صورت ذهنی از جهان شکل می‌گیرد که شخص تصمیم‌گیرنده در ذهن خود دارد. به این ترتیب جامعه‌ای که عادت به کتابخوانی در آن نهادینه نشده، نمی‌تواند دانش درستی از وضع موجود داشته باشد و تصمیم‌های درستی بگیرد. به همین دلیل، اهمیت دستیابی به اطلاعات هرچه دقیق‌تر در جوامع پیشرفته به حدی است که یکی از اجزاء اصلی توسعه پایدار را می‌سازد. درواقع، یکی از الزامات توسعه پایدار در عصر انفجار اطلاعات شبکه‌ای هم، وجود نظامی کارآمد برای فراهم ساختن اطلاعات لازم در هریک از حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، تولیدی،

1. Radcliffe Brown
2. Boot & Barnes

احمدیان نائینی (۱۳۹۲) در پژوهش خود عوامل مؤثر بر میزان مطالعه غیردرسی در بین ۱۹۴ نفر از شهروندان باسواد ۶۵-۱۵ ساله شهر نایین بررسی کرد. نتایج رگرسیون چند متغیره نشان داد که متغیرهای فرهنگ شفاهی ۱۳ درصد و گرایش به مطالعه بیشترین اثر را در تبیین میزان واریانس متغیر مطالعه غیردرسی دارند که از تغییرات مربوط به واریانس متغیر میزان مطالعه غیردرسی از طریق متغیرهای فوق تبیین شده است.

مجردی، اسلامی و جمال (۱۳۹۳) وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بین دانشجویان استان خراسان شمالی را بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد حدود ۵۴ درصد از افراد نمونه آماری از این شبکه‌ها استفاده کرده‌اند، می‌توان نتیجه گرفت که هویت اشخاص در این شبکه‌ها همچنان مبهم بوده و فضای اخلاقی حاکم بر آن به گونه‌ای است که برای نسل جوان سالم نمی‌باشد.

خدایاری، دانشورحسینی و سعیدی (۱۳۹۳) پژوهشی را با عنوان «میزان و نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی انجام دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد، ۵۵/۳ درصد از دانشجویان در حد کمی از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند. همچنین نتایج حاکی از آن است که بین متغیرهایی چون تنوع و گستردگی، میزان استفاده، اطلاع‌رسانی و ارتباط آسان، جنسیت و رشته تحصیلی دانشجویان و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی رابطه وجود دارد.

کیان، یعقوبی و ریاحی نیا (۱۳۹۴) پژوهشی را با عنوان «واکاوی نقش و کاربرد شبکه‌های اجتماعی برای دانشجویان» انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که محبوب‌ترین شبکه اجتماعی در بین ۸۸ درصد دانشجویان فیسبوک است. میزان حساب‌های کنترل شده و کنترل نشده به‌طور کلی تقریباً برابر است اما آزمون خی دو نشان داد که حساب‌های کنترل شده دانشجویان دختر به‌طور معناداری بیشتر از حساب‌های کنترل شده دانشجویان پسر است.

دلشادی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ارتباط آن با وضعیت تحصیلی در دانشجویان را بررسی کردند. یافته‌های پژوهش نشان داد که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در ۲۵/۵ درصد از دانشجویان در حد بالا، ۶۳/۸ درصد در حد متوسط و ۱۰/۸ درصد در حد پایین بود و وضعیت تحصیلی در ۱۱ درصد از دانشجویان در حد خوب، ۷۶ درصد در حد متوسط و ۱۳ درصد در حد ضعیف بود. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و وضعیت تحصیلی دانشجویان ارتباط معناداری وجود نداشت. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و سن دانشجویان،

برنامه‌ریزی‌های آموزشی و رشد فردی دانشجویان مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به گرایش روزافزون دانشجویان به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، نمی‌توان نقش این شبکه‌ها را در زندگی فردی، تحصیلی و اجتماعی آنان نادیده گرفت. بنابراین، اهمیت موضوع رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی توسط دانشجویان و تأثیر این استفاده بر جنبه‌های مختلف زندگی آنان بسیار ضروری به نظر می‌رسد. در این راستا، هرچند دانشجویان مانند سایر اقشار جامعه از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند، ولی مشخص نیست که استفاده از شبکه‌های اجتماعی فضای مجازی بر میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان و جوانان تأثیر می‌گذارد یا خیر؟

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه می‌باشد.

فرضیه‌ها بدین قرارند:

۱. بین میزان استفاده دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه از شبکه‌های اجتماعی و میزان مطالعه غیردرسی آنان رابطه معناداری وجود دارد.
۲. میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه کمتر از حد متوسط است.
۳. میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه کمتر از حد متوسط است.
۴. بین میزان استفاده دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایذه از شبکه‌های اجتماعی مجازی تفاوت معناداری وجود دارد.
۵. بین میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایذه تفاوت معناداری وجود دارد.

پیشینه پژوهش

افکانه و شکوری شالدهی (۱۳۸۹) در پژوهش خود راه‌های ترغیب دانشجویان به مطالعه کتاب‌های غیردرسی را بررسی کردند. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش کلیه دانشجویان دختر و پسر رشته علوم انسانی دانشگاه‌های آزاد منطقه ۸ در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۱۳۸۵ بالغ بر ۹۰ هزار نفر بوده و نمونه آماری شامل ۵۴۰ نفر از دانشجویان موردنظر بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. یافته‌های پژوهش پس از تحلیل آماری با استفاده از روش خی دو، نشان داد که عامل نقش روش تدریس استادان می‌تواند نقش مؤثری بر هدایت دانشجویان به سمت مطالعه کتاب‌ها یا منابع غیردرسی داشته باشد.

مستقیم لذت، آزادی بیان و تعاملات اجتماعی بر استفاده از توئیتر بوده و جنسیت و تجربه کاربر در این رابطه نقش تعدیل گر را دارد. آیفیندو^۳ (۲۰۱۶) پژوهشی تحت عنوان «به کارگیری نظریه استفاده و لذت و فرایندهای نفوذ اجتماعی برای درک استفاده فراگیر دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی» را از طریق نظرسنجی در بین دانشجویان کارشناسی چهار کشور آمریکا، کانادا، مکزیک و آرژانتین جمع‌آوری شد. یافته‌های پژوهش وی نشان داد که فرایند نفوذ اجتماعی درونی‌سازی و تشخیص مانند گروه‌های نظریه لذت و کاربرد خودکاوی، ارزش سرگرمی، ارتقای اجتماعی و نیاز به حفظ ارتباط بین فردی از طریق ساختار گرایش‌های فردی بر استفاده فراگیر دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی تأثیر مثبت دارد.

برایانز^۴ و جانوسک^۵ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «دانشجویان آمریکایی شبکه‌های اجتماعی را چگونه ارزیابی می‌کنند؟» با به کارگیری نظریه استفاده و لذت، نگرش مثبت و منفی ۴۶۷ دانشجوی آمریکایی را به استفاده و لذت از شبکه‌های اجتماعی مورد مطالعه قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که دانشجویان به خاطر ایده نظارت اجتماعی و واقعیت تحریف‌شده ناشی از مقایسه خود با دیگران و نیاز به رقابت برای ساخت جامعه به استفاده از شبکه‌های اجتماعی تمایل دارند.

زاکوس^۶ و همکاران (۲۰۱۸) با تحلیل پیشینه مربوط به استفاده از فضای مجازی در آموزش عالی دریافتند که استفاده دانشجویان از این فضا، به رغم داشتن تفاوت در گروه‌های مختلف دانشجویی و تنوع اهداف آنان برای استفاده از رسانه‌های اجتماعی، در مجموع به نفع آموزش آنان است و می‌تواند در امر یادگیری و انجام تکالیف و امور درسی به آنان کمک کند و این رویه در دنیا رو به توسعه است.

نگاهی به پژوهش‌های انجام شده در خارج و داخل کشور نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی و عوامل مؤثر بر مطالعه غیردرسی توجه بسیاری از محققان و پژوهشگران را به خود اختصاص داده است. که در این بین بررسی عوامل مؤثر در گرایش جوانان و دانشجویان به فیسبوک نسبت به دیگر شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر عواملی مانند خانواده و مدرسه بیشتر مورد توجه محققان بوده است. با این حال، پژوهشی مشاهده نشد که به‌طور خاص به بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی فضای مجازی با میزان مطالعه غیردرسی میان قشری خاص مانند دانشجویان پرداخته باشد.

جنسیت دانشجویان و شغل مادر دانشجویان ارتباط معناداری وجود داشت.

صمیعی، قبادی‌ترا و حریری (۱۳۹۹) پژوهشی با هدف بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی و چایی درسی و غیردرسی دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی بین سه تا چهار ساعت در روز (۳۳/۶٪) بوده و استفاده از تلگرام (۰/۹۶) بیش از سایر شبکه‌های اجتماعی می‌باشد. دانشجویان از امکانات شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی ۴۶٪ و در جهت هدایت به مطالعه چایی درسی و غیردرسی به میزان ۴۳٪ بهره می‌گیرند. در نتیجه، شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه نقش داشته و دانشجویان مورد مطالعه در استفاده از این شبکه‌ها با مشکلاتی نظیر کندی سرعت و قیمت بالای اینترنت، قیمت بالای منابع چایی و عدم آشنایی با سایت‌ها و فیلترینگ مواجه هستند.

نارمنجی، نوکریزی و زره‌ساز (۱۳۹۹) با هدف بررسی رفتار اشتراک‌گذاری اطلاعات دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی مجازی با رویکرد کیفی دریافتند که «اطلاعات ادبی-هنری» و «اطلاعات علمی-آموزشی» بیش‌ترین نوع اطلاعات به اشتراک گذاشته شده توسط دانشجویان در این شبکه‌ها بودند. در نتیجه، اشتراک‌گذاری اطلاعات در این شبکه‌ها حتی با هدف سرگرمی و وقت‌گذرانی می‌تواند منجر به دسترسی کاربران به اطلاعات با ارزشی در این شبکه‌ها شود.

بوید^۱ (۲۰۰۷) بیان می‌کند که جنسیت، بر مشارکت کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیر می‌گذارد. پسران جوان نسبت به دختران جوان تمایل بیشتری به فعالیت در شبکه‌ها دارند اما دختران با سنین بالاتر نسبت به پسران با سن بالاتر، فعالیت بیشتری در شبکه‌های اجتماعی مجازی دارند. همچنین پسران با سن بالاتر دو برابر بیشتر از دختران هم‌سال خود برای تعامل با جنس مخالف در شبکه‌ها حضور می‌یابند و کمتر علاقه‌مند به ملاقات افراد جدید هستند و دختران بیشتر پسران هم‌سال خود علاقه‌مند به استفاده از این شبکه‌ها برای ارتباط با دوستان خود هستند.

ال جبری^۲ و همکاران (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان «درک استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط عرب‌ها با استفاده از نظریه استفاده و لذت» عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر استفاده از شبکه‌های اجتماعی توئیتر را با نقش تعدیل‌گر جنسیت و تجربه استفاده از اینترنت را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج پژوهش گویای تأثیر

3. Ifinedo
4. Briones
5. Janoske
6. Zachos

1. Boyd
2. Al-Jabri

روش کار پژوهش

با توجه به موضوع پژوهش، این مطالعه از نظر هدف، یک پژوهش کاربردی است همچنین از نظر ماهیت و روش پیمایشی و از لحاظ زمانی مقطعی می‌باشد. پژوهش حاضر از نظر شیوه انجام کار از نوع پژوهش‌های توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه می‌باشند که در نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ این دانشگاه مشغول به تحصیل بودند که تعداد آن‌ها ۱۲۰۰ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش تصادفی در دسترس است و از آنجایی که در این مطالعه واریانس جامعه مشخص نیست و از احتمال موفقیت و عدم موفقیت اطلاعی در دست نیست، از جدول کرجسی و مورگان برای تعیین حجم نمونه استفاده شد. با توجه به بررسی انجام شده در جدول کرجسی و مورگان (۲۹۱ نفر نمونه برای ۱۲۰۰ نفر جامعه)، حجم نمونه برابر ۳۲۰ نفر در نظر گرفته شد تا ریزش احتمالی پوشش داده شود.

روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش آمیزه‌ای از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی است. در روش کتابخانه‌ای از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش و نیز چارچوبی مناسب برای موضوع فراهم شد. در روش میدانی پژوهش، از طریق پرسشنامه و تعدادی بیش از تعداد نمونه، ریزش احتمالی پوشش داده شد.

یعنی تعداد ۳۲۰ پرسشنامه توزیع شد که از این تعداد ۳۱۶ پرسشنامه قابلیت تحلیل را داشتند.

در این مطالعه از ۲ پرسشنامه محقق ساخته به شرح زیر استفاده شد: الف) پرسشنامه میزان استفاده از شبکه‌های مجازی که این پرسشنامه دارای ۲۰ گویه می‌باشد و در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای، از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم تنظیم شده است. نحوه امتیازدهی در این پرسشنامه بدین صورت می‌باشد که پایین‌ترین نمره (۱) به گزینه کاملاً مخالف و بالاترین نمره (۵) به گزینه کاملاً موافق تعلق می‌گیرد و ب) پرسشنامه میزان مطالعه غیردرسی که دارای ۲۰ گویه (از جمله میزان مطالعه غیردرسی و دفعات مراجعه به کتابخانه) می‌باشد و در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای، از خیلی کم تا خیلی زیاد تنظیم شده است. نحوه امتیازدهی در این پرسشنامه هم بدین صورت می‌باشد که پایین‌ترین نمره (۱) به گزینه خیلی کم و بالاترین نمره (۵) به گزینه خیلی زیاد تعلق می‌گیرد.

روایی پرسشنامه براساس نظرخواهی از استادان گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور ایذه، مورد تأیید واقع شد. به‌منظور تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. جدول ۱ میزان ضریب انسجام درونی (پایایی) پرسشنامه را نشان می‌دهد. میزان آلفای کرونباخ پرسشنامه‌های میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی ۰/۸۷ و میزان مطالعه غیردرسی ۰/۸۳ می‌باشد که نشانگر بالا بودن میزان انسجام درونی گویه‌های موجود در پرسشنامه‌ها است.

جدول ۱. ضرایب پایایی پرسشنامه‌های پژوهش

پرسشنامه	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفای کرونباخ
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۲۰	۰/۸۷
میزان مطالعه غیردرسی	۲۰	۰/۸۳

نمونه‌ای و t مستقل ادر نرم‌افزار اس. پی. اس. استفاده شده است.

یافته‌ها

در ذیل یافته‌های پژوهش تبیین شده است.

به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از پرسشنامه‌های پژوهش از آماره‌های توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین و نمودارهای هیستوگرام استفاده شد. در همین بخش به‌منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. در بخش استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t تک

جدول ۲. فراوانی و درصد شرکت کنندگان پژوهش براساس جنسیت آن‌ها

جنسیت	فراوانی	درصد
دختر	۱۲۸	۴۰/۵
پسر	۱۸۸	۵۹/۵
کل	۳۱۶	۱۰۰

جدول ۲ فراوانی و درصد شرکت‌کنندگان پژوهش را براساس جنسیت آن‌ها نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، تعداد ۱۲۸ نفر برابر با ۴۰/۵ درصد شرکت‌کنندگان پژوهش را پسران و ۱۸۸ نفر برابر با ۵۹/۵ درصد را دختران تشکیل می‌دهند.

جدول ۳. فراوانی و درصد مدت مطالعه غیردرسی روزانه شرکت‌کنندگان

متغیرها	میزان ساعات	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
مطالعه غیردرسی در روز	کمتر از یک ساعت	۱۵۱	۴۸	۴۸
	بین یک تا دو ساعت	۱۲۵	۴۰	۸۸
	بین دو تا سه ساعت	۳۰	۹	۹۷
	بین سه تا چهار ساعت	۹	۲/۷	۹۹/۷
	بیشتر از چهار ساعت	۱	۰/۳	۱۰۰
کل	۳۱۶	۱۰۰	-----	

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ۴۸ درصد از پاسخ‌دهندگان گزینه کمتر از یک ساعت، ۴۰ درصد گزینه بین یک تا دو ساعت، ۹۰ درصد گزینه بین دو تا سه ساعت، ۲/۷ درصد بین سه تا چهار ساعت و ۰/۳ درصد گزینه بیشتر از چهار ساعت مطالعه روزانه را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۴. فراوانی و درصد تعداد مراجعه ماهانه پاسخگویان به کتابخانه

متغیرها	تعداد مراجعه	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
مراجعه ماهانه به کتابخانه	۱ بار	۱۵۱	۴۸	۴۸
	۲ تا ۳ بار	۱۱۴	۳۶	۸۴
	۳ تا ۴ بار	۴۵	۱۴	۹۸
	۴ بار بیش‌تر	۶	۲	۱۰۰
کل	۳۱۶	۱۰۰	-----	

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، ۴۸ درصد ۱ بار در ماه، ۳۶ درصد ۲ تا ۳ بار، ۱۴ درصد ۳ تا ۴ بار و ۲ درصد بیش‌تر از ۴ بار در ماه به کتابخانه مراجعه کرده‌اند.

جدول ۵. فراوانی و درصد مدت مطالعه غیردرسی هفتگی شرکت‌کنندگان

متغیرها	میزان ساعات	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
مطالعه غیردرسی در هفته	تمام زمان مطالعه در هفته	۶	۲	۲
	بیش از نیمی از زمان مطالعه در هفته	۳۹	۱۲	۱۴
	کمتر از نیمی از زمان مطالعه در هفته	۱۷۱	۵۴	۶۸
	اصلاً زمانی برای مطالعه غیردرسی اختصاص نمی‌دهم	۹۷	۳۱	۹۹
کل	۳۱۶	۱۰۰	-----	

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، در پاسخ به این سؤال که چند ساعت از زمان مطالعه خود در هفته را به مطالعه غیردرسی اختصاص می‌دهید، ۲ درصد گزینه تمام زمان مطالعه در هفته، ۱۲ درصد گزینه بیش از نیمی از زمان مطالعه در هفته، ۵۴ درصد گزینه کمتر از نیمی از زمان مطالعه در هفته و ۳۱ درصد گزینه اصلاً زمانی برای مطالعه غیردرسی اختصاص نمی‌دهم را انتخاب کرده‌اند.

۱. به منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد نتایج مربوط به این تحلیل در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶. آزمون کولموگروف-اسمیرنف برای بررسی نرمال بودن متغیرها

متغیر	آماره	درجه آزادی	معناداری
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۰/۴۵	۳۱۶	۰/۲
مطالعه غیردرسی	۰/۷۷	۳۱۶	۰/۰۰۱

بودن حجم نمونه، این آزمون تحت تأثیر حجم نمونه می‌باشد و بر این اساس می‌توان از فرض غیرنرمال بودن آن چشم‌پوشی کرد. در ذیل فرضیه‌ها بررسی شده‌اند.
۲. بین استفاده دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه از شبکه‌های اجتماعی با میزان مطالعه غیردرسی آن‌ها رابطه وجود دارد.

میزان این آماره برای متغیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی برابر با ۰/۴۵ به دست آمده که از لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد ولی برای متغیر مطالعه غیردرسی برابر با ۰/۷۷ به دست آمده که از لحاظ آماری معنادار می‌باشد. با توجه به این نتایج می‌توان گفت که برای متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی فرض نرمال بودن رعایت شده است. در ارتباط با متغیر مطالعه غیردرسی با توجه به پایین بودن مقدار آماره و بالا

جدول ۷. ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با مطالعه غیردرسی دانشجویان

متغیر	آماره	مطالعه غیردرسی
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	ضریب همبستگی	۰/۱۵**
	معناداری	۰/۰۰۱
	N	۳۱۶

** در سطح $P \leq 0.01$ معنادار است

با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانشجویان میزان مطالعه غیردرسی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد.
۳. دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه کمتر از حد متوسط از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند.

داده‌های جدول ۷ آزمون همبستگی پیرسون را برای بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه نشان می‌دهد. ضریب همبستگی برابر با $r=0.15$ به دست آمده است که از لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($P < 0.01$). از این رو می‌توان گفت

جدول ۸. آماره‌های توصیفی متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانشجویان

متغیر	میانگین	انحراف معیار	تعداد
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۵۶/۹۰	۱۲/۵۷	۳۱۶

برای اینکه مشخص شود میانگین محاسبه شده با مقدار ملاک (۶۰) تفاوت معنادار دارد یا خیر، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد که نتایج آن در جدول ۹ نشان داده شده است.

جدول ۸ آماره‌های توصیفی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه به ترتیب برابر با ۵۶/۸۷ و ۱۲/۶۰ به دست آمده است.

جدول ۹. آزمون t تک نمونه‌ای بررسی تفاوت معنادار میانگین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با مقدار ملاک (۶۰)

T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۰/۹۵
-۴/۴۲	۳۱۵	۰/۰۰۱	-۳/۱۳	حد پایین حد بالا
				-۱/۷۳ -۴/۵۲

پیام نور ایزده برابر یا ۵۶/۸۷ می‌باشد می‌توان گفت که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایزده پایین‌تر از مقدار ملاک می‌باشد.

۴. مطالعه غیردرسی دانشجویان دانشگاه پیام نور ایزده کمتر از حد متوسط است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t محاسبه شده برابر با ۴/۴۲- به دست آمده است که از لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($P < 0/001$). از این رو می‌توان گفت که بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان دانشگاه پیام نور ایزده با مقدار ملاک (۶۰) تفاوت معنادار وجود دارد و با توجه به اینکه میانگین استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان دانشگاه

جدول ۱۰. آماره‌های توصیفی متغیر میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان

متغیر	میانگین	انحراف معیار	تعداد
میزان مطالعه غیردرسی	۴۵/۳۰	۸/۴۳	۳۱۶

مشخص شود که میانگین محاسبه شده با مقدار ملاک (۵۱) تفاوت معنادار دارد یا خیر، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱۱ نشان داده شده است.

جدول ۱۰ آماره‌های توصیفی میزان مطالعه غیردرسی در دانشجویان دانشگاه پیام نور ایزده را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار میزان مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایزده به ترتیب برابر با ۴۵/۳۰ و ۸/۴۳ به دست آمده است. برای اینکه

جدول ۱۱. آزمون t تک نمونه‌ای به منظور بررسی تفاوت معنادار میانگین میزان مطالعه غیردرسی با مقدار ملاک (۵۱)

T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۰.۹۵
-۱۰/۰۹	۳۱۵	۰/۰۰۱	-۵/۳۱	حد پایین -۶/۳۵ حد بالا -۴/۲۸

دانشگاه پیام نور ایزده برابر یا ۴۵/۶۹ می‌باشد می‌توان گفت که میزان مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایزده پایین‌تر از مقدار ملاک می‌باشد.

۵. بین استفاده دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایزده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تفاوت معناداری وجود دارد.

مقدار t محاسبه شده برابر با ۱۰/۰۹- به دست آمده است که از لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($P < 0/001$). از این رو می‌توان گفت که بین میزان مطالعه غیردرسی در دانشجویان دانشگاه پیام نور ایزده با مقدار ملاک (۵۱) تفاوت معنادار وجود دارد و با توجه به اینکه میانگین مطالعه غیردرسی در دانشجویان

جدول ۱۲. آماره‌های توصیفی میزان استفاده دانشجویان دختر و پسر از شبکه‌های اجتماعی

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	تعداد
پسران	۵۸/۱۵	۱۳/۴۲	۱۲۸
دختران	۵۶/۰۴	۱۱/۹۲	۱۸۸

به دست آمده است. برای اینکه مشخص شود که بین میانگین استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر، از آزمون t مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱۳ نشان داده شده است.

جدول ۱۲ آماره‌های توصیفی میزان استفاده دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایزده از شبکه‌های اجتماعی را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین پسران به ترتیب برابر با ۵۸/۱۵ و ۱۳/۴۲ و در دختران برابر با ۵۶/۰۴ و ۱۱/۹۲

جدول ۱۳. آزمون t مستقل برای بررسی تفاوت میانگین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان دختر و پسر

F	معناداری	T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۰.۹۵
۲/۴	۰/۱۲	۱/۵	۳۱۴	۰/۱۴	۲/۱۶	حد پایین -۰/۶۷ حد بالا ۴/۹۹

که از لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد ($P > 0/05$). پس بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایذه تفاوت معناداری وجود ندارد و این فرضیه تأیید نمی‌شود.

۶ بین دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایذه از نظر مطالعه غیردرسی تفاوت معناداری وجود دارد.

در آزمون t مستقل نیاز است قبل از انجام تحلیل پیش فرض برابری واریانس‌ها بررسی شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار این آماره $F=2/4$ به دست آمده است که از لحاظ آماری غیر معنادار است ($P=0/12$). از این رو می‌توان گفت فرض برابری واریانس‌ها رعایت شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t محاسبه شده برابر با $1/5$ به دست آمده است

جدول ۱۴. آماره‌های توصیفی میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دختر و پسر

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	تعداد
پسران	۴۴/۵۱	۸/۶۴	۱۲۸
دختران	۴۶/۲۸	۸/۱۹	۱۸۸

برای اینکه مشخص شود که بین میانگین مطالعه غیردرسی در دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر از آزمون t مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱۵ نشان داده شده است.

جدول ۱۴ آماره‌های توصیفی میزان مطالعه غیردرسی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایذه را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار میزان مطالعه غیردرسی در بین پسران به ترتیب برابر با $44/51$ و $8/64$ و در دختران برابر با $46/28$ و $8/19$ به دست آمده است.

جدول ۱۵. آزمون t مستقل برای بررسی تفاوت معنادار میانگین میزان مطالعه

غیردرسی در دانشجویان دختر و پسر

F	معناداری	T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۰.۹۵
۲/۲۵	۰/۱۴	-۰/۳۷	۳۱۴	۰/۷۳	-۰/۳۷	حد پایین -۲/۴۸ حد بالا ۱/۷۵

دانشجویان و جوانان از جمله افرادی هستند که بیشترین استفاده را از این شبکه‌ها می‌کنند و وقت زیادی را در این شبکه‌ها به سر می‌برند (مجردی، اسلامی و جمال، ۱۳۹۳). بنابراین لازم است برنامه‌ریزی و فرهنگ‌سازی لازم صورت گیرد تا علاوه بر کاربرد تفنی و سرگرمی، دانشجویان در اشتراک دانش و اطلاعاتی که از مطالعه منابع غیردرسی به دست می‌آورند نیز از این شبکه‌ها استفاده کرده و مطالعه منابع غیردرسی خوانده شده توسط خود را به دیگر کاربران شبکه‌های اجتماعی نیز پیشنهاد دهند. به هر حال، تمایلات دانشجویان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی را می‌توان جهت داد و بهینه کرد (برایانز و جانوسک، ۲۰۱۶) و مثلاً برای آموزش دروس از آنها بهره گرفت (افکانه و شکوری شالدهی، ۱۳۸۹).

همچنین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایذه پایین تر از مقدار ملاک می‌باشد. این نتایج با نتایج پژوهش خدایاری، دانشورحسینی و سعیدی (۱۳۹۳) و مجردی، اسلامی و جمال (۱۳۹۳) همسو و با نتایج پژوهش دلشادی و همکاران (۱۳۹۵) غیرهمسو است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار آزمون F برای بررسی برابری واریانس‌ها برابر با $F=2/25$ به دست آمده است که از لحاظ آماری غیر معنادار است ($P=0/14$). از این رو می‌توان گفت فرض برابری واریانس‌ها رعایت شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t محاسبه شده برابر با $-0/37$ به دست آمده است که از لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد ($P > 0/05$). از این رو می‌توان گفت که بین میزان مطالعه غیردرسی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایذه تفاوت معناداری وجود ندارد و این فرضیه هم تأیید نمی‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانشجویان میزان مطالعه غیردرسی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. هیچ‌کدام از پیشینه‌های پژوهش تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر میزان مطالعه غیردرسی را بررسی نکرده‌اند. شبکه‌های اجتماعی مجازی از جمله فناوری‌های پیشرفته‌ای هستند که علاوه بر زندگی شخصی افراد به حوزه کاری و علمی آن‌ها نیز وارد شده‌اند. از سوی دیگر،

لازم جهت افزایش میزان مطالعه منابع غیردرسی کاملاً احساس می‌شود.

افزایش محبوبیت و استقبال از رسانه‌های اجتماعی مجازی در سال‌های اخیر بر کسی پوشیده نیست. استفاده از این رسانه‌ها در بین زن، مرد، کودک و جوان و به‌ویژه در آموزش عالی و میان دانشجویان فراگیر شده است (زاکوس و همکاران، ۲۰۱۸) و نوع ارتباطات اجتماعی و میزان آن را در بین تمامی آحاد جامعه را تغییر داده است. از سوی دیگر، در دنیایی که ما زندگی می‌کنیم، توسعه فرهنگی هر جامعه در گرو گسترش فرهنگ مطالعه است. کتاب و مطالعه آن یکی از عوامل بسیار مهم در پیشرفت و اعتلای فرهنگ هر جامعه‌ای به شمار می‌رود. به همین دلیل هرچه سطح بینش و سواد عمومی بیشتر باشد، آن جامعه در پیشبرد اهداف ملی و فرا ملی خود موفق‌تر خواهند بود. یکی از مسائل و مشکلاتی که در اکثر کشورهای در حال توسعه به چشم می‌خورد فقر مطالعاتی است، که تهدید بزرگی برای این کشورها به شمار می‌رود. کشور جمهوری اسلامی ایران نیز از جمله کشورهایی است که براساس آمارهای متعددی که از سوی نهادهای مختلف ارائه شده و می‌شود جزء کشورهای است که سرانه مطالعاتی پایینی دارد. یکی از سئوالات مطرح این است که آیا استفاده از شبکه‌های اجتماعی مختلف بر میزان مطالعه تأثیر خواهد گذاشت یا خیر؟ در متون خارجی اهمیت فناوری اطلاعات و شبکه‌های اجتماعی سبب شده است تا پژوهش‌های بسیاری به‌منظور شناخت عوامل مؤثر بر استفاده و قصد استفاده از برنامه‌های کاربردی و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی صورت گیرد (اکبری و همکاران، ۱۳۹۳).

محققان و پژوهشگران ایرانی نیز به‌ویژه در سال‌های اخیر توجه زیادی را به این شبکه‌های اجتماعی مجازی اختصاص داده‌اند و پژوهش‌های متعددی را در مورد تاریخچه، عوامل مثبت و منفی استفاده از آن‌ها و تأثیر این شبکه‌ها بر جنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی انجام داده‌اند. برای نمونه، طبق نظر مجردی و همکاران (۱۳۹۳)، شبکه‌های اجتماعی محیطی برای همدلی و تبادل نظر است و طبق نظر نارمنجی و همکاران (۱۳۹۹)، این شبکه ابزاری برای تقویت سرمایه اجتماعی دانشجویان می‌تواند باشد با توجه به نقش شبکه‌های اجتماعی در تبادل اطلاعات درسی و غیردرسی میان دانشجویان، ضروری است در مورد قابلیت‌های این شبکه‌ها و در نتیجه افزایش بهره‌وری مؤثر از آنها تلاش شود (صمیمی، قبادی‌ترا و حریری، ۱۳۹۹). در بین این جنبه‌ها، مطالعه و میزان توجه مدیران و برنامه‌ریزان دولتی، سیاسی و اجتماعی به نتایج

شما میزان مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور ایده پایین‌تر از مقدار ملاک می‌باشد. نتایج این پژوهش را می‌توان با نتایج احمدیان نائینی (۱۳۹۲) همسو دانست. متأسفانه نظام آموزشی ما به‌گونه‌ای است که دانشجویان چه در مراحل تحصیل و چه بعد از آن نیاز و اهمیت مطالعه منابع غیردرسی را احساس نمی‌کنند. از این‌رو، میزان مطالعه منابع غیردرسی بسیار کم است. لذا، لازم است نظام پژوهش محور در دانشگاه‌ها جایگزین نظام‌های قبلی شود تا دانشجویان تنها به مطالعه یک یا چند منبع درسی در ایام تحصیل و امتحانات خود وابسته نباشند. از سوی دیگر، نظام استخدامی در کشور نیز در آزمون‌های استخدامی خود باید به اطلاعات علمی و غیردرسی متقاضیان علاوه بر معیارهای دیگر توجه داشته باشد. به‌علاوه، این میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایده تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش ملال، ریاحی‌نیا و کیان (۱۳۹۵)، خدایاری، دانشورحسینی و سعیدی (۱۳۹۳)، دلشادی و همکاران (۱۳۹۵)، و بوید (۲۰۰۷) غیرهمسو است. در همین راستا، بوید (۲۰۰۷) بیان می‌کند که جنسیت، بر مشارکت کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیر می‌گذارد. نتایج این پژوهش به‌نوبه خود جالب توجه و دور از انتظار بوده است چرا که، براساس پژوهش‌های ذکر شده، دختران به‌ویژه در ایران به دلایلی از جمله داشتن سرگرمی‌های کمتر و حضور کمتر در جامعه به گروه‌های تشکیل شده در شبکه‌های اجتماعی مجازی وابستگی بیشتری نشان می‌دهند. از این نظر، انجام پژوهشی که دلایل معنادار نبودن تفاوت بین میزان استفاده دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایده از شبکه‌های اجتماعی مجازی را ارزیابی کند، ضروری به‌نظر می‌رسد. از دیدگاه محقق ساختار سنتی شهرستان ایده و ارتباطات گسترده‌تر خانواده‌ها با یکدیگر به‌ویژه در بین دانشجویان دختر در میزان استفاده آن‌ها از شبکه‌های اجتماعی مجازی به نسبت جوامع غیرسنتی تأثیر بیشتری می‌گذارد.

نتایج نشان داد که بین میزان مطالعه غیردرسی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور ایده تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش احمدیان نائینی (۱۳۹۲) غیرهمسو می‌باشد. همان‌طور که گفته شد، به‌علت نظام آموزشی کشور ما افراد از سنین پایین در مدارس و در سنین بالاتر در دانشگاه‌ها اهمیت مطالعه منابع غیردرسی را درک نمی‌کنند و جامعه و مراکز ذیربط و دخیل در افزایش میزان مطالعه مانند خانواده، مدرسه و کتابخانه‌های عمومی نیز در این امر موفق عمل نکرده‌اند. از این‌رو، لزوم برنامه‌ریزی‌های

جهت اشتراک دانش، عقاید و اطلاعات در بین آحاد جامعه وقت و هزینه زیادی را به خود اختصاص داده شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌باشد. ضروری است که تأثیر آن بر میزان مطالعه بررسی شده و عوامل مثبت آن مورد استفاده قرار گیرند. پژوهش‌هایی دیگر از این دست را می‌توان در دانشگاه‌های دیگر و برای مقاطع و رشته‌های تحصیلی مختلف و حتی برای تک‌تک شبکه‌های اجتماعی مجازی انجام داد تا تعمیم‌دهی نتایج افزایش یابد.

این پژوهش‌ها، موضوعی است که نادیده گرفته شده است. اگر مدیران و مسئولان دانشگاهی نسبت به میزان و عوامل مثبت و منفی استفاده از این شبکه‌های اجتماعی مجازی در بین دانشجویان و جامعه خود غافل باشند سرمایه عظیمی را از دست خواهند داد. بنابراین، در جهت افزایش سرانه مطالعه منابع غیردرسی در جامعه باید عوامل مؤثر بر این مطالعه مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد و در ادامه نتایج پژوهش‌های آنان مورد توجه مسئولان قرار گیرد. و از آن‌جا که یکی از عواملی که امروزه در

References

- Afkaneh, S., & Shalkori Shadhi, A. (2009). Study of students persuasion guidelines to non – text book reading. *Educational Psychology Quarterly, Daneshgah Azad Eslami, Tonkabon Branch*, 1(2), 72-82. (In Persian)
- Ahmadian Naini, M. (2012). *Investigating the effective factors on the amount of non-curricular studies in Nayin city*. Master's thesis, *Goroh Olom ejtemaie*, Daneshgah Yazd. (In Persian)
- Akbari, A. (2009). The role of social networks in creating and containing crises. *Rahavard Noor*, 31(88), 32-39. (In Persian)
- Al-Jabri, I. M., Sohail, M. S., & Ndubisi, N. O. (2015). Understanding the usage of global social networking sites by Arabs through the lens of uses and gratifications theory. *Journal of Service Management*. 26(4), 662-680.
- Boyd, D. (2008). Why youth (heart) social network sites: The role of networked publics in teenage social life. *youth, identity, and digital media*, david buckingham, ed., *The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning*, The MIT Press, Cambridge, MA, 2007-16.
- Chalabi, M. (1373). Network analysis in sociology. *Fasnameh Olomeh Ajtemaie*, 3(5-6), 9-48. (In Persian)
- Delshadi, Z., Delshadi, M., Shafiian, Z., & Mansourian M. (2015) Survey of social networking usage and its relationship with the study status of students of Ilam universities. *Majaleh Rahavard Salamat*, 2(2), 41-49. (In Persian)
- Fotorchie, M. M. (2015). *How to promote book reading and suggestions to institutionalize it in the information age*. Daneshgah Tehran, Mossecceh Tahghighat va Olomeh Ejtemae. (In Persian)
- Hossinpoor, G., & Momene, A. (2017). The Impact of Virtual Social Networks on Family Identity Jafar Hosseinpour [1], Ali Arab Momeny [2] Received: 8/5/2017 Accepted: 24/7/2017. *Social Development & Welfare Planning*, 9(32), 33-60.
- Ifinedo, P. (2016). Applying uses and gratifications theory and social influence processes to understand students' pervasive adoption of social networking sites: Perspectives from the Americas. *International Journal of Information Management*, 36(2), 192-206. Mahdizadeh, Sharare and Anbarin, Z. (2008). Studying the relationship between rate/state of internet usage and youth cultural identity. *Fasnameh anjoman irani motaleat farhangi va etelat*, 5(17), 1-28. (In Persian)
- Khodayari, K., Daneshvar Hoseini, F., & Saeedi, H. (2014). Virtual Social Networks' Type and Extent of Usage A Case Study of Mash'had's Azad University Students. *Fasnameh Olom Ejtemaie*, 21(1), 167-192. (In Persian)
- Kian, M., Ya'ghoubi Malal, N., & Riahiniya, N. (2014). Analysis of the Role and Use of Virtual Social Networks among University Students. *Fanavarie Amozesh va Yadgirie*, 1(3), 69-88. (In Persian)
- Majdari, V., Islamie, A., & Jamal, S. (2014). Investigating the use of virtual social networks among students in North Khorasan province. *Fasnameh Danesh Entezami Khorasan shomali*, 4(1), 85-99. (In Persian)
- Moulai, M. M. (2009). Social networks beyond technological tools. *Haftah nameh siyasi ejtemaie eghtesadi farhangi*, 154(46), 84. (In Persian)

- Narmanji, S. M., Riahi Nia, N., Nokarizi, M., & Zeresaz, M. (2019). Qualitative investigation of students' information sharing behavior in virtual social networks, *Taamol ensan va etlaat*, 7(9), 1-14. (In Persian)
- Samii, M., Ghobadi Terra, H., & Hariri, N.. (2019). The role of social networks in the amount of electronic and print studies Case Study: Students of Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Islamic Azad University. *Olom & Fonon Etelaat*, 6(2), 73-88. (In Persian)
- Yousefi, S. A. (2007). Students' extracurricular study status. *Library and Information Journal*, 4(3), 65-88. (In Persian)
- Zachos, G., Paraskevopoulou-Kollia, E. A., & Anagnostopoulos, I. (2018). Social media use in higher education: A review. *Education Sciences*, 8(4), 194-199.